

Розділ 2

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

УДК 322:329.7+993

В. М. БОКОЧ

РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ АКЦІЇ ПРОТЕСТУ

Аналізується ставлення різних церков, релігійних організацій в Україні до Майдану, показуються форми і методи їхньої участі у цій акції народного протесту. Доводиться, що активність церков, релігійних організацій на Майдані зумовлювалася не тільки їх конфесійними особливостями, а й суспільно-політичними орієнтаціями ієрархів, духовенства та віруючих.

Ключові слова: Майдан, Євромайдан, влада, релігія, церква, релігійні організації.

Бокоч В. М. Религиозные организации Украины в общественно-политической акции протеста

Анализируется отношение разных церквей, религиозных организаций в Украине к Майдану, показываются формы и методы их участия в этой акции

народного протеста. Доказується, що активність церковей, релігійних організацій обуславлюється не тільки їх конфесійними особливостями, але й суспільно-політичними орієнтаціями ієрархів, духовенства і віруючих.

Ключевые слова: Майдан, Євромайдан, влада, релігія, церкві, релігійні організації.

Bokoch Viktoriya. The religious organizations of Ukraine in the social and the political protests promotion

The research analyzes the attitude of the Ukrainian churches and religious organizations towards Maidan protests and various forms and methods of their participation in the protests. The author argues that the activities of the churches and religious organizations during the Maidan events were shaped not only by the nature of each confession, but also by social and political affiliation of hierarchs, the clergy, and the faithful.

Keywords: Maidan, Euromaidan, power, religion, church, religious organizations.

Наймасштабнішою суспільно-політичною подією в Україні останніх років був київський Майдан. В цій грандіозній акції народного протесту брали участь політичні партії, громадські об'єднання, громадяни. Осторонь неї не залишилися церкви, релігійні організації, ієрархи, священнослужителі, рядові віруючі. Однак міра їх участі у подіях Майдану була різною.

В Україні уже робилися спроби наукового осмислення ролі релігійного чинника у акції суспільно-політичного спротиву. Однією із них є книга «Майдан і Церква», у якій на основі аналізу свідчень, документів та матеріалів здійснена фахова інтерпретація подій, що мали місце на Майдані за участю релігійних організацій різних конфесій¹. Заслуговує на увагу й доробок журналіста О.Гордєєва «Церква на Майдані», де показується участь віруючих євангельських церков у цій акції протесту, вміщується хронологічний виклад подій, що відбувалися на Майдані, свідчення безпосередніх його учасників².

Висвітлення місця та ролі церков, релігійних організацій, слугжителів культу у подіях Майдану здійснювалося також в публікаціях та інтерв'ю О. Гавриша, В. Гриневича, В. Єленського, А. Калюжного, А. Колодного, О. Панич, В. Рудейко, Л. Филипович, М. Черенкова, Ю. Чорноморця та ін. Проте, як зазначає О. Панич, «це лише початок того осмислення, якого в дійсності потребує це явище... Робота зі збору свідчень про Майдан представників церкви, а також документів та філософсько-богословських рефлексій з його приводу ще далеко не завершена»³.

Нині потребують поглибленого аналізу такі аспекти цієї проблеми як причини участі/неучасті, активності/пасивності різних церков, релігійних організацій у подіях Майдану, їхні суспільно-політичні орієнтації та позиції у цій акції протесту.

Майдан, який пізніше був названий Революцією Гідності, спричинили кризові явища в економіці України, зниження життєвого рівня населення, розгул корупції і криміналітету, усунення народу від влади, підкупи виборців, грубі фальсифікації результатів народного волевиявлення.

Приводом для цієї акції стало рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Реакцією українського суспільства на це рішення Уряду стала мирна акція протесту - Євромайдан. Однак після побиття і силового розгону в ніч з 29 на 30 листопада 2013 р. спецпідрозділом «Беркут» його учасників на київському Майдані Незалежності цей протест перетворився у широкомасштабний громадянський виступ народу проти тодішнього кримінально-олігархічного режиму.

До лав протестантів Майдану влилися церкви, релігійні організації, священнослужителі та віруючі різних конфесій – православні, римо - і греко-католики, протестанти, мусульмани, іудеї, неоязичники, буддисти та ін.

Серед релігійних організацій, які з перших днів чітко сформулювали та публічно висловили свою позицію щодо Майдану, була Українська православна церква Київського патріархату. Її Глава пат-

ріарх Філарет підтримав ідею євроінтеграції України, відразу став на бік протестувальників. У численних заявах, зверненнях, інтерв'ю він рішуче засудив жорстоке застосування сили проти учасників Майдану, закликав владу і опозицію до пошуку компромісу і примирення. Священики цієї церкви отримали від нього благословення на надання пастирської опіки мітингувальникам Майдану.

На боці тих, хто перебував на Майдані, була й Українська автокефальна православна церква. Як зазначав архієпископ цієї церкви І. Ісиченко, «я пишаюся, що наші священики, не чекаючи наказів, рекомендацій, були на Майдані з першого дня»⁴.

Найбільше представництво і величезну активність на Майдані продемонструвала Українська греко-католицька церква, її ієрархи, священнослужителі та віруючі. Синод церкви, її Глава Верховний архієпископ Святослав відразу засудили насилля правоохоронних органів до учасників Майдану і заявили про солідарність з ними віруючих греко-католиків. Священики цієї церкви були на Майдані разом із своєю паствою. Один із них заявив: «Місія церкви полягає в тому, щоб бути разом зі своїм народом... Якби ми, священики, не прийшли на Майдан, для нас це було б ганьбою»⁵. Публічно оголосивши про непокору тодішній українській владі, до лав протестувальників масово влилися викладачі та студенти духовних навчальних закладів Української греко-католицької церкви. Кардинал Л. Гузар у виступі на Народному віче назвав учасників Майдану «справжньою Україною». Активність Української греко-католицької церкви на Майдані стала причиною погрози їй з боку тодішньої влади про можливе позбавлення реєстрації та припинення діяльності її релігійних організацій.

У акціях Майдану брала участь Римо-католицька церква, віруючі-католики. Підтримка європейського вибору України була зумовлена давнім бажанням католиків зблизитися із одновірцями в різних країнах Європи, безперешкодно відвідувати її святині та свій релігійний центр Ватикан. Необхідність підтримки протестувальників впливала також із соціального вчення Римо-католицької церкви, яке допускає можливість протесту народу у разі пограння

його честі і гідності. Єпископ цієї церкви С. Широкоградюк із трибуни Майдану заявив: «Церква не може більше мовчати... Дні цієї влади пораховані»⁶.

На підтримку Майдану виступило чимало протестантських релігійних організацій, серед яких Українська християнська євангельська церква, Церква християн віри євангельської України, Собор незалежних євангельських церков України, церква «Нове Життя», Братство незалежних церков та місій Євангельських християн баптистів України, Німецька євангелічно-лютеранська церква в Україні та ін. Факти жорстокості до учасників мирної акції засудила й Рада Євангельських протестантських церков України.

Однак не усі церкви, релігійні організації в Україні підтримали Майдан, його учасників. На відміну від більшості протестантських церков, які безпосередньо брали участь у цій акції протесту, Церква адвентистів сьомого дня спочатку виявляла пасивність. Вустами її президента В. Алексеєнка було заявлено, що «Церква адвентистів сьомого дня не бере участі у політичних акціях, вважаючи, що її місія полягає у проповіді Євангелія миру, а не прямій або непрямій політичній діяльності. Кожний член церкви, у свою чергу, має право виражати свою особисту і громадянську і політичну позицію»⁷. Проте з часом він змінив свої погляди щодо Майдану і брав безпосередню участь у його акціях, зокрема звершував молитви на Народних віче⁸.

Голова Всеукраїнського союзу церков євангельських християн баптистів В. Нестерук теж спочатку заявив, що «ми завжди стараємося бути аполітичними... Нашої активності на Майдані немає»⁹. Однак викладачі-богослови духовних навчальних закладів цієї церкви у відкритому листі висловили незгоду із своїм керівником, зазначивши, що це його особиста думка, а не позиція всієї церкви. При цьому вони заявили, що баптисти як частина свого народу považають вибір людей і не можуть залишатися байдужими до того, що органи влади зловживають своїми повноваженнями, корумповані суди приймають незаконні рішення, а силові структури захищають не народ, а владу¹⁰.

Через відсутність організаційної єдності спільної платформи щодо Майдану спочатку не вдалося виробити й віруючим-мусульманам. Так, Духовне управління мусульман України «УММА» заявило, що мусульмани є патріотами України, невід'ємною частиною українського народу і заклиало своїх прихильників стати на бік учасників Революції Гідності. Значну особисту активність в акціях Майдану продемонстрував керівник цього управління муфтії Саїд Ісмаїлов. Керівник іншого центру - Духовного управління мусульман України - Ахмет Тамім на перших порах публічно не висловлювався щодо Майдану, посилаючись на те, що його позиція з цього питання міститься у колективних заявах Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій. На його думку, віруючі-мусульмани у своєму ставленні до Майдану мали визначатися самостійно.

Не залишились байдужими до Майдану й віруючі-їудеї. Головний равін Києва і України Яков Блаїх заявив, що «кожний єврей, що живе в Україні, може і повинен висловлювати свою громадянську позицію. Я знаю багатьох євреїв, які зараз знаходяться на Майдані. Вони мають на це право»¹¹.

На Майдані були присутніми і здійснювали свої молитви представники українських неоязичників із РУНвіри та буддистів.

Участь церков, релігійних організацій, священнослужителів у акціях Майдану відбувалася у різних формах. Це - духовна опіка та моральна підтримка його учасників, здійснення богослужінь, церковних обрядів, молитов, виголошення проповідей, задоволення інших духовних потреб, виступи священнослужителів на недільних Народних віче тощо. Під час найбільших загроз силового розгону Майдану священники разом із активістами несли нічну варту, здійснювали молитви. У київських храмах і монастирях різних конфесій діяли пункти притулку, ночівлі та обігріву активістів Майдану, збору теплої одягу і продуктів, видачі їжі, води, медикаментів, надання допомоги раненим. Священнослужителі різних церков, релігійних організацій брали участь у похованні загиблих на Майдані Героїв Небесної сотні. На Майдані функціонували міжконфесійні молитовні намети, де щоденно проводилися богослужіння, діяла духовна

рада з представників різних релігій. Поруч з національно-державною символікою використовувалися релігійно-церковні символи, гасла релігійного змісту.

На події Майдану реагували не лише окремі конфесії, а й Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій. Вона приймала заяви і звернення до влади, віруючих, всього українського народу, у яких підтримувався європейський вибір України, засуджувалися спроби розпалювання сепаратизму, містилися заклики до збереження територіальної цілісності держави. Члени цієї ради зустрічалися з представниками тодішньої влади, лідерами опозиції, закликали їх до конструктивного діалогу, пропонували свої посередницькі функції.

З учасниками київського Майдану висловлювали свою солідарність не лише церкви, релігійні об'єднання в Україні та їхні керівники, а й міжнародні релігійні організації та глави впливових церков світу, серед яких папа Римський Франциск та Вселенський патріарх Варфоломій.

Однак серед церков, релігійних організацій були й такі, що займали щодо Майдану відверто ворожу позицію. Найбільшою мірою це було характерно для Російської православної церкви. Її Глава патріарх Кирило підтримував тодішню українську владу, засуджував «революційний бунт», який, на його думку, «загрожує духовній єдності росіян та українців». Він рішуче виступав проти євроінтеграції України, захоплював українців прилучатися до «євразійських цінностей».

Суперечливу позицію щодо Майдану зайняла Українська православна церква, яка знаходиться в єдності з Московським патріархатом. Оскільки у ній реально існували дві внутрішні течії - проросійська і проукраїнська, Майдан став для неї серйозним випробуванням. Перебуваючи в тісному зв'язку з тодішньою владою в Україні, ця церква, її керівництво постійно відчували на собі тиск з їхнього боку. Однак Предстоятель церкви митрополит Володимир, незважаючи на спроби змусити його виступити проти Майдану, відкрито на бік влади не став. Ще до початку цієї акції протесту він разом з іншими членами Всеукраїнської ради церков і релігійних

організацій підтримав курс України на європейську інтеграцію, а пізніше засудив застосування сили до протестувальників. Окремі священнослужителі цієї церкви самостійно виходили на Майдан, ставали живим щитом між його учасниками та силовиками. Група православних священників у зверненні до усіх людей доброї волі в Україні заявила про своє бажання «зблизитися з християнською Європою». Ректор Ужгородської богословської академії, що належала до Української православної церкви, архімандрит Віктор (Бедь) спочатку вивів викладачів і студентів на акцію протесту у своєму місті, а потім приєднався до учасників Майдану в Києві.

Проте серед ієрархів та священників Української православної церкви були й такі, що відкрито демонстрували своє негативне ставлення до учасників протестної акції. Йдеться, зокрема про одного із представників проросійського крила у цій церкві митрополита Одеського і Ізмаїльського Агафангела, який відкрито заявив, що на Майдані «зібралися всі сили пекла»¹². Назвавши учасників Майдану «бунтівниками», на підтримку тодішньої влади виступив також намісник Києво-Печерської лаври митрополит Павло. В той час, коли Майдан вимагав відставки Президента України В. Януковича, він під час служби у своїй проповіді порівняв його з Ісусом Христом і запевнив, що «Церква з вами до кінця»¹³. Ці слова митрополита викликали хвилю обурення як у світських, так і у релігійних колах, зокрема й серед священнослужителів Української православної церкви, які вимагали, щоб він говорив від свого імені, а не від імені всієї церкви. Українське суспільство збурили й слова одного із священників цієї церкви А. Ткачова, який у своїй проповіді проклинав майданівців, які «окупували весь Київ» і є «страшними ворогами нашого майбутнього». І хоча після проведеної з ним у митрополії «відвертої розмови» він вибачився за свої жорсткі і агресивні висловлювання на адресу мітингувальників, проте його позиція щодо Майдану «якою була, такою й залишилася»¹⁴.

Серед духовенства Української православної церкви були й такі, що намагалися балансувати між владою і учасниками протесту. Так, тодішній речник цієї церкви протоієрей Г. Коваленко заявляв, що

«серед нас є ті, що на Майдані, ті, що поза Майданом, і ті, хто проти Майдану. Проте це не заважає нам бути єдиними у Христі»¹⁵. Він засуджував встановлення молитовних наметів та здійснення богослужінь на Майдані, які немовби надавали політичній боротьбі за владу окраси «священної війни», піддавав осуду й присутність та активність на ньому Української греко-католицької церкви, називаючи її позицію «політичним уніатством», а діяльність - «прозелітично-політичною»¹⁶.

Мирній акції протесту намагалися протидіяти політизовані православні релігійні громадські організації «Народний собор», «Союз православних братств», «Православний вибір», «Вірне козацтво» та інші. Під релігійними гаслами вони проводили проросійськи спрямовані «хресні ходи», інші релігійно-політичні заходи, агітували проти Європейського Союзу, закликали до вступу в Митний союз, робили спроби організації «православного антимайдану». Однак Українська православна церква, від імені якої вони виступали, відмежувалася від них, засудила їхню діяльність як таку, що політизує релігійно-церковне життя.

Серед тих, хто засуджував Майдан, була й Українська православно-греко-католицька церква (секта «догналітів»). Її оцінки народного протесту були доволі агресивними і близькими до позиції російських засобів масової інформації та Російської православної церкви. У монастирях догналітів були виявлені матеріали, які підтверджували їхню антиукраїнську діяльність та співпрацю з Росією. У заявах та діях представників цієї церкви проглядалося вороже ставлення не тільки до учасників Майдану, а й до України загалом.

Негативно сприйняла Майдан і церква «Посольство Боже». Старший пастор цієї церкви Сандей Аделаджа публічно заявив: «Ні я, ні керівництво церкви «Посольство Боже» не плануємо проводити ніякої демонстрації або молебню на Майдані Незалежності»¹⁷. Перебуваючи на той час під слідством у кримінальній справі, йому нічого іншого не залишалось як агітувати своїх прихильників за підтримку тодішньої української влади.

Як бачимо, діапазон присутності та участі церков, релігійних організацій у акціях Майдану був різним. Одні із них відразу стали на бік протестувальників, іншим, особливо на перших порах, важко було зорієнтуватися і публічно виступити проти влади, з якою вони, переслідуючи в основному власні меркантильні інтереси, ще донедавна співпрацювали. Їхня пасивність щодо Майдану викликана страхом перед владою, залежністю від неї, боязною втратити її прихильність. Крім того, для деяких конфесій, як свідчив протестантський пастор А.Калюжний, характерним було «теологічне розуміння ситуації» - «раз написано, що всяка влада від Бога, значить треба смиренно приймати будь-яку владу»¹⁸.

Неоднакове ставлення різних церков, релігійних організацій до Майдану пояснюється не тільки їх конфесійними особливостями, а й перебуванням під впливом різних політичних сил, відмінностями у суспільно-політичних орієнтаціях, рівні політичної культури та громадської активності ієрархів, священників, рядових віруючих. Однак у своїй підтримці базових цінностей - державної незалежності, єдності та територіальної цілісності України, ненасильницького шляху розв'язання конфлікту - більшість церков, релігійних організацій були єдиними.

Своєю підтримкою Майдану церкви, релігійні організації, духовні лідери сприяли підвищенню політичної активності протестувальників, усуненню тодішнього кримінально-олігархічного режиму, руху України в європейському напрямку. Тим самим вони брали участь не просто в акції народного протесту, а в цивілізаційному виборі України. Присутність церков, релігійних організацій, священнослужителів на Майдані зробила його не лише суто протестною, а й духовною акцією.

Майдан суттєво вплинув не лише на суспільно-політичну ситуацію в Україні, а й на характер державно-церковних та суспільно-релігійних відносин. Після його закінчення чимало церков, релігійних організацій, їх керівників змушені були критично переосмислити свої колишні відносини з владою, визначити своє місце у нових суспільно-політичних умовах. Якщо до Майдану вони біль-

шою мірою орієнтувалися на діючу владу, то після нього – на народ. Для багатьох церков, релігійних організацій священнослужителів, віруючих Майдан став своєрідним індикатором, який дав можливість скоригувати їхні політичні та громадянські позиції. Завдяки Майдану чимало із них значно зміцнили свої проукраїнські патріотичні орієнтації.

Майдан підвищив авторитет церков, релігійних організацій, сприяв їх зближенню, продемонстрував їхню солідарність та готовність до міжконфесійної співпраці. Саме на Майдані було зроблено важливий крок у напрямку утвердження в Україні громадянської релігії.

Майдан переконливо підтвердив, що суспільно-політичні і релігійні процеси в Україні знаходяться у тісному зв'язку та взаємодії і потребують подальших спільних політологічних і релігієзнавчих досліджень.

1. *Майдан і Церква* / відповід. ред. Л.О. Филипович та О.В. Горкуша. Київ: Техніка, 2015. 656 с. **2.** *Гордеев А.* Церковь на Майдане. Київ: Изд-во "Книгоноша", 2015. 304 с. **3.** *Панич О.* Дві книги про Майдан // Релігійно-інформаційна служба. URL: http://risu.org.ua/ua/index/studios/announcements_of_publications/59215/ **4.** *Це подвиг*, коли священник із хрестом зупиняє «Беркут» – архієпископ Ісіченко // Радіо Свобода. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/25222754.html> **5.** *На сторожі* мирного протесту. Скільки релігій представлено на Майдані // Тиждень.ua. URL: <http://tyzhden.ua/Society/97214> **6.** *Дні цієї влади* пораховані, — єпископ Станіслав Широкоградюк // CREDO. Часопис. URL: <http://www.credo-ua.org/2014/01/108993> **7.** *Обращение* президента УУК к Адвентистської церкви в Украине в связи с политической ситуацией в стране // Церква Адвентистів сьомого дня. Українська уніонна конференція. URL: http://www.adventist.org.ua/article/uuc_alekseenko2013obraschenie/ **8.** *Молитовні Віче* на київському Майдані триватимуть до виборів Президента // Інститут релігійної свободи. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1392%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk **9.** *Батюсти* не можуть залишатися нейтральними, коли Україна стоїть на Євромайдані, - заява богословів // Релігійно-інформаційна служба України. URL:

http://risu.org.ua/ru/index/all_news/state/national_religious_question/54588/
10. *Бантисты* Украины разделились во мнениях насчет Евромайдана? // In-victory. Християнський портал. URL: <http://www.invictory.com/news/story-48754-Евромайдан.html> **11.** *Евреи* и Майдан: клубок противоречий // ЛЕХАИМ. Март 2014. URL: <http://www.lechaim.ru/ARHIV/263/proetcontra.htm> **12.** *Кошкина С.* Церковная революция // LB.ua. URL: http://lb.ua/society/2014/02/28/257677_tserkovnaya_revoluutsiya.html **13.** *Владика* Павло (Лебідь) порівняв Януковича з Христом і запевнив, що УПЦ (МП) з ним до кінця // Релігійно-інформаційна служба. URL: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/church_state_relations/55040/ **14.** *Протоієрей* Московського патріархату прокляв Майдан й усіх українців, що "окупували" Київ / ПОЛИТИКАНТРОП. URL: <http://politikan.com.ua/1/0/0/77416.htm> **15.** *Голос* Церкви в условиях политического кризиса и силового противостояния в Украине // Православие и мир. URL: <http://www.pravmir.ru/golos-cerkvi-v-usloviyah-politicheskogo-krizisa-i-silovogo-protivostoyaniya-v-ukraine/> **16.** *Що це було?* Про лист Мінкульту до УГКЦ та реакцію на нього // СЕГОДНЯ. Уа. URL: <http://www.segodnya.ua/blogs/gkovalenkoblog/blog-shcho-ce-bulo-pro-list-mnkultu-do-ugkc-ta-reakcyu-na-nogo-488374.html> **17.** *Сандей* Аделаджа назвав брехнею те, що «Посольство Боже» засуджує владу за відмову від євроінтеграції // Релігійно-інформаційна служба. URL: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/54385/ **18.** *Калюжный А.* Нам нужно каяться, что не сохранили мир // Живая Вера Медия. URL: <http://afmedia.ru/zhizn-cerkvi/anatolij-kalyuzhnyy-nam-nuzhno-kayatsya-chto-ne-sohranili-mir>.

Bokoch Viktoriya. The religious organizations of Ukraine in the social and the political protests promotion

The role and the place of various churches, religious organizations of Ukraine in the public-political protest of the people against the criminal-oligarchic authorities revealed. The forms and the methods of their participation in the Maidan actions are analyzed. It is shown that the activity of the churches, religious organizations on Maidan was different and was conditioned not only by their confessional features, but also by being under the influence of various political forces, differences in socio-political orientations spiritual leaders, clerics, different levels of political culture and the social activity of believers. It has been proved that with the support of the Maidan

Church, religious organizations contributed to the elimination of then criminal-oligarchic political regime, Ukraine's movement in the European orientation. Thus, they participated not only in the action of people's protest, but in the civilizational choice of Ukraine. The presence of churches, religious organizations, clergymen on Maidan made him not only a protest act but also a deeply spiritual one. Maidan made corrections into the state-church and social-religious relations. Many churches, religious organizations, and their leaders redefined their former relations with the authorities, determined their place in the new socio-political contexts. If to Maidan, they were more focused on current power, then after it - on the people. Thanks to Maidan, many of them significantly strengthened their patriotic positions. Maidan strengthened the general public interest in religion, promoted convergence of churches, religious organizations and demonstrated their readiness for the interfaith cooperation.

Keywords: Maidan, Euromaidan, power, religion, church, religious organizations.

УДК 323.1

В. А. ЯВІР

ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ

Досліджено процеси етнічного розмежування (дезінтеграції). Вивчення їх класифікацій, аналіз видів та прикладів дали автору підстави стверджувати, що в сучасному світі абсолютна більшість етнороз'єднавчих етнічних процесів відбувається у вигляді етнополітичних процесів, що дозволяє у більшості випадків класифікувати їх як приклади етнополітичної дезінтеграції у вузькому сенсі, оскільки вони супроводжують (спричиняють) поділ державних утворень за участю етнічного фактора.

© ЯВІР Віра Анатоліївна – кандидат політичних наук, науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України